

CAPITOLUL I: Prezentarea teritoriului și a populației acoperite - analiza diagnostic

Grupul de Acțiune Locală „Podișul Târnavelor” acoperă un teritoriu omogen atât din punct de vedere geografic cât și economic, cu o suprafață de **766,36 km²** și deservește o populație de **44.663** locuitori din județul Mureș, respectiv din comunele: Adămuș, Bahnea, Băgaciu, Bichis, Bogata, Coroisânmărtin, Cucerdea, Cuci, Gănești, Mica, Ogra, Sânpaul, Suplac, precum și din orașul Iernut.

Întrucât acest Plan de Dezvoltare Locală vizează un teritoriul bine stabilit, caracterizat prin omogenitate geografică și economică, coeziune socială, caracterizat prin tradiții comune, identitate locală, simțul apartenenței, nevoi și așteptări comune, la elaborarea lui s-au luat în considerare recunoașterea punctelor locale forte și slabe, a riscurilor, a oportunităților și a potențialului endogen, dar și identificarea piedicilor majore în calea dezvoltării durabile.

Scopul principal al implementării Strategiei de Dezvoltare Locală este acela de a acorda sprijin și a încuraja locuitorii din acest spațiu rural bine definit în vederea evaluării oportunităților de dezvoltare pe termen lung a regiunii Podișul Târnavelor.

Din punctul de vedere al limitelor de hotar, regiunea Podișul Târnavelor se învecinează în partea de nord cu râul Mureș, în partea de vest cu județul Alba prin comunele Bichis și Adămuș, iar în partea de sud cu județul Sibiu prin localitățile Băgaciu, Mica și Bahnea, iar în partea de est cu orașul Ungheni, comunele Gheorghe Doja și Balașeri.

Rolul rețelei căilor de transport și comunicație în dezvoltarea economică și socială a teritoriului este determinant, în prezent de o infrastructură de transport funcțională, și reprezintă un factor de avantaj major în competiția națională și internațională. Un alt aspect specific al acestui tip de infrastructură este că afectează nu numai comunitatea locală, ci și pe cei aflați în tranzit, acesta reprezentând într-un fel „cartea de vizită” a teritoriului respectiv.

Caracterizat de o evoluție pozitivă pe perioada ultimilor ani atât din punct de vedere al ariei de acoperire cât și din punct de vedere calitativ, sistemul de telecomunicații aferent teritoriului Podișul Târnavelor asigură în prezent un acces sporit și rapid al locuitorilor regiunii la rețeaua națională și internațională de telecomunicații. Programul amplu de investiții din acest domeniu, a condus prin dotarea cu echipamente moderne și performante a centralelor telefonice și prin modernizarea infrastructurii de transport a informațiilor la creșterea numărului de beneficiari și a volumului de informații. O evoluție spectaculoasă care se înscrie în tendința existentă la nivel național a avut-o telefonia mobilă, gradul de acoperire asigurat de aceasta în cadrul regiunii fiind de aproape 100% pentru furnizorii de telefonie mobilă de pe piață. Conectarea la internet se face prin telefonie fixă și mobilă ce este disponibilă și funcțională în toate comunele regiunii Podișul Târnavelor. Conform Listei ANCOM, s-au identificat 18 localități de pe teritoriul GAL Podișul Târnavelor care cumulează o populație de peste 3700 de persoane care nu beneficiază de servicii de internet.

Relieful teritoriului Podișul Târnavelor este predominat de Podișul Târnavelor, care are particularitatea că este mai înalt decât al regiunii de la nord de Mureș, desfăcut prin văi adânci și largi, cu terase în culmi netede orientate în direcția văilor principale (est-vest), cu versante povârnite și acoperite de păduri. De altfel, întregul ținut al Târnavelor prezintă aspectul general al unui podiș vălurit, deluros, compartimentat în fâșii orientate în aceeași direcție, cu masive deluroase sau grupe de dealuri și culmi, în general bine determinate.

Trăsăturile climatice ale regiunii sunt o consecință a poziției sale în centrul Transilvaniei, fapt care încadrează acest teritoriu în subprovincia climatică temperat-continental moderată.

Circulația și caracterul maselor de aer din vest și nord-vest, precum și apropierea de lanțul muntos al Apusenilor, care se interpun ca o barieră în fața curenților de aer, definesc elementele climatice specifice. Acestui teritoriu îi sunt specifice verile mai călduroase și iernile lungi și reci. În strânsă concordanță cu substratul litologic, cu relieful, clima și vegetația, în regiunea Podișul Târnavelor predomină solurile din clasa luvisolurilor și cambisolurilor.

Cea mai importantă resursă a subsolului o constituie zăcămintele de gaz metan, ce sunt localizate în zonele cu domuri, din ele extrăgându-se 62,5% din totalul producției naționale de gaz. Cele mai importante exploatari se desfășoară în arealele localităților Bogata, Cucerdea, Băgaciu. De menționat este faptul ca gazul metan din aceasta regiune este cel mai curat gaz natural din lume, fiind alcătuit aproape exclusiv din gaze uscate. Între resursele subsolului, ca importanță, după gazul metan, sunt rocile nemetalifere utile de diferite categorii (vulcanice, sedimentare, detritice, etc.), prezente în rezerve, practic inepuizabile. În Podișul Târnavelor predomină depozitele sedimentare de nisipuri, marne și argile, care pot fi utilizate în fabricarea unor materiale de construcții. Nisipurile conțin uneori intercalații de gresii, care, bine cimentate, constituie o excelentă piatră de construcție de lungă durabilitate. Marnele, existente de asemenea în rezerve apreciabile, nu sunt valorificate suficient, deși unele varietăți ar putea fi folosite la fabricarea cimentului.

Argilele (inclusiv luturile de coastă și de terasă), la fel de larg răspândite, sunt utilizate la fabricarea materialelor de construcții ceramice (cărămizi, țigle etc.), atât în unități ale industriei locale, cât și în cărămidăriile rurale.

O răspândire mai limitată, dar totuși în rezerve considerabile, o au depozitele mobile de bolovăni și pietriș și balast, extrase în numeroase puncte și folosite ca materiale de construcție brute sau prelucrate industrial. Astfel de rezerve potențiale de agregate minerale se întâlnesc pe cursul râurilor din județul Mureș.

Rețeaua hidrografică a regiunii, ca de altfel a întregului județ, aparține râului Mureș, principalul colector de apă în întreg bazinul Transilvaniei, care străbate teritoriul județului Mureș pe o lungime de 187 km, de la Ciubotani, unde pătrunde în județ și până în aval de Chețani unde îl părăsește. Suprafața teritoriului Podișul Târnavelor este străbătută de asemenea de râul Târnavă Mică, al doilea ca lungime în județ -115 km.

Pe teritoriul Podișul Târnavelor există de asemenea lacul Iernut - o unitate lacustră de origine mixtă - natural antropică ce a fost amenajat într-un meandru părăsit al Mureșului și are drept funcție principală aceea de regularizare a debitului râului și rezervă de apă pentru termocentrala Iernut.

Corespunzător diversității și complexității elementelor cadrului natural, asociațiile vegetale și biotopurile faunistice se încadrează în aceeași categorie a trăsăturilor variate.

În structura vegetației predominante sunt asociațiile herbacee, xerofile și mezoxerofile (pe versanții însoriți și semi însoriți), bogate în relice stepice, urmate apoi de asociațiile forestiere. Vegetația forestieră este reprezentată de etajul quercineelor, dezvoltat în ariile cu altitudini mici (vestul zonei): stejerișuri în amestec cu cărpinete și goruneto-cărpinete. În luncile râurilor apare vegetația lemnoasă edificată de sălcii, îndeosebi. Etajul făgetelor se dezvoltă pe platourile superioare, mai extinse fiind asociațiile de cărpinete-făgete.

Flora naturală din zonă are un potențial scăzut de rezistență și regenerare pe cale naturală cauzată de impactul antropic mare care se derulează în prezent în zonă (procese intense de despădurire, supra pășunat, agricultură extensivă). Rezistența ecosistemică a vegetației naturale a scăzut vertiginos datorită dispariției multor specii componente și invaziei numeroaselor specii de plante sinantropice.

Fauna originală a etajului faunistic al gorunetelor și făgetelor a suferit transformări însemnate odată cu declanșarea proceselor de despădurire din zonă. Aceasta este compusă în prezent dintr-un amestec de specii caracteristice etajului faunistic al gorunetelor și făgetelor care sunt rar întâlnite în micile petice de pădure ce au mai rămas (mistrețul, viezurele, lupul, vulpea, pisica sălbatică, chițcanul de câmp și de pădure) și din specii caracteristice silvostepii (iepurele, popândăul, orbetele). În partea estică, odată cu creșterea altitudinii, apar specii caracteristice făgetelor (lupul, vulpea, jderul de pădure, pârșul cu coadă scurtă, pisica sălbatică, căpriorul).

Principalele probleme/ aspecte privind calitatea necorespunzătoare a aerului ambiental se referă la: poluarea generată de traficul rutier, diminuarea fondului forestier, existența depozitelor de deșeuri menajere amenajate necorespunzător.

Pe teritoriul Podișul Târnavelor se poate menționa existența a 3 unități administrative identificate ca fiind zone sărace cu IDUL mai mic sau egal cu 55, și anume: Bichiș (39), Coroisânmartin (48,81) și Cuci (55).

Din punct de vedere al etniilor care locuiesc pe teritoriul GAL, conform datelor statistice, 45,94% din populația stabilă este română, 32,32% (14.435 persoane) este maghiară și 18,29% este de etnie romă. Conform clasificării realizate în *Atlasul zonelor rurale marginalizate și al dezvoltării umane locale în România*¹ privind rata marginalizării, pe teritoriul GAL se regăsesc localități cu marginalizare severă (peste 24% comunitate romă din totalul populației): Bahnea (35%), Sânpaul (31%), Ogra (29%), Mica (26%), Bagaciu (31%); cu marginalizare peste medie (12 - 24%): Adămuș (15%), Coroisânmărtin (15%), Iernut (10%); cu marginalizare la medie (6,1 - 12%): Bichiș (9%), Bogata (10%), Cuci (10%), Gănești (10%); și comuna Cucerdea cu 1% - marginalizare sub medie.

Teritoriul acoperit de Grupul de Acțiune Locală Podișul Târnavelor dispune de un patrimoniu natural deosebit, cu o mare diversitate: arii naturale protejate și arii de importanță comunitară, aflate în general în conservare favorabilă care reflectă eco și biodiversitatea regiunii. Inventarierea la nivelul teritoriului a condus la evaluarea unui număr mare de tipuri de habitate de interes comunitar, inclusiv specii de interes comunitar și endemisme.

Acțiunile antropice cu caracter negativ, în special cele care vizează modificarea acoperirii și utilizării terenului, constituie un factor de presiune asupra cadrului natural, ce poate duce la pierderea unor elemente de valoare. La aceste acțiuni se adaugă amenințarea reprezentată de efectele schimbărilor climatice, ce exercită presiuni asupra patrimoniului natural.

Defrișările, depozitarea și gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor, înlocuirea habitatelor naturale, cu rezultatul acțiunilor antropice, conduc la pierderea valorii estetice și ecologice anterioare.

Amenințarea cu dispariția a unor specii de floră și faună rare sau endemice se află în strânsă legătură cu starea de sănătate a habitatelor acestora.

¹ http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Minister/F6_Atlas_Rural_RO_23Mar2016.pdf

1,98% din teritoriul GAL este încadrat ca Zonă Natura 2000, prin:

- 3 situri de importanță comunitară:
 - Râul Târnavă Mică (ROSCI0384) cu o suprafață de 2,14 km² din teritoriul GAL - comunele Bahnea, Coroisânmartin, Gănești, Mica, Suplac
 - Râpa Lechinta (ROSCI0210) cu o suprafață de 2,82 km² din teritoriul GAL - comuna Cuci și orașul Iernut
 - Râul Mureș între Morești și Ogra (ROSCI0367) cu o suprafață de 4,02 km² din teritoriul GAL - comunele Ogra și Sânpaul
- 2 arii de protecție special avifaunistică:
 - Dealurile Târnavelor și Valea Nirajului (ROSPA0028) cu o suprafață de 1,84 km² din teritoriul GAL - comunele Coroisânmartin și Suplac
 - Elestele Iernut - Cipau (ROSPA0041) cu o suprafață de 4,54 km² din teritoriul GAL - orașul Iernut

În ce privește Zonele cu valoare naturală ridicată (HNV), comunele Bahnea și Bichiș se încadrează în această categorie.

Dezvoltarea antreprenorială este slab reprezentată în zonele rurale ca efect al resurselor materiale limitate, al educației deficitare, al nivelului scăzut al utilităților, precum și al fenomenului de migrație temporară masivă spre urban sau peste hotare.

Pe teritoriul Podișul Târnavelor își desfășoară activitatea un număr de 377 de întreprinderi, din care majoritatea, peste 90% sunt încadrate în categoria microîntreprinderilor.

Domeniile principale de activitate ale acestor întreprinderi sunt:

- Comerțul;
- Agricultură;
- Sectorul serviciilor - reprezentanțe ale principalelor bănci comerciale, sectorul de extracție și furnizare a gazului metan, transport;
- Industrie - industria extractivă și de distribuție a gazului metan (în localitățile Băgaciu, Cucerdea), construcții și materiale de construcții.

Sectorul industriei alimentare este destul de slab dezvoltat, în zonă existând doar 6 brutării și unități de morărit care însă nu sunt adaptate la condițiile de calitate ale UE.

De asemenea, pe teritoriul Podișul Târnavelor există și o unitate de ambalare a ciupercilor.

La nivelul teritoriului Podișul Târnavelor există un număr de:

- 19 de cabinete medicale individuale;
- 4 cabinete stomatologice;
- 7 farmacii;
- 1 laboratoare medicale și 1 laborator de tehnică dentară;
- 1 spital - policlinică în orașul Iernut.

Structura educațională în regiunea Podișul Târnavelor poate asigura școlarizarea pînă la nivelul liceal, în cadrul acesteia existând un număr de 18 unități de învățământ (1 nivel preșcolar și 1 nivel liceal în Iernut și 16 pentru nivelurile primar și gimnazial).

La nivelul teritoriului Podișul Târnavelor există un număr de:

- 24 laboratoare școlare;
- 10 terenuri de sport și 11 săli de gimnastică;
- 38 biblioteci, din care 7 sunt publice

Făcând parte dintr-o zonă cu mari valori de patrimoniu natural, antropic și construit, teritoriul Grupului de Acțiune Locală „Podișul Târnavelor” trebuie să își asume un rol prioritar în menținerea microclimatului și a sănătății mediului, atât natural cât și rural sau cultural.

Cadrul ambiental reprezentativ trebuie deopotrivă protejat și conservat, dar și promovat, având potențial pentru a deveni un pol important din punct de vedere turistic și funcțional, frecventat atât de locuitorii județului, cât și de turiști din afara acestuia.

Patrimoniul antropic (construit) reprezentat nu numai de obiecte separate, construcții, monumente, edificii, ci și de un sistem coerent, un țesut urban, din care fac parte: ansambluri și străzi, centre istorice, piețe și parcuri publice, areale importante cu vestigii arheologice, vecinătăți caracteristice, constituind peisaje de patrimoniu, cu așezări construite (antropice) urbane și rurale, dar și integrate cu peisajele naturale. Conform Repertoriului Național Arheologic, pe teritoriul acoperit de GAL au fost identificate 95 de situri arheologice. Descoperirile de pe teritoriul a peste 11 sate de pe teritoriul GAL de tipul așezărilor locuite, a diverselor obiecte izolate (unealtă, topor, casa fostului casier), semnalizează existența unei civilizații dezvoltate pe aceste meleaguri.

În funcție de caracteristicile ceramicii au fost distinse 6 culturi pe teritoriul GAL: cultura Starcevo-Criș - semnalată la Bahnea și Iernut, cultura geto-dacică - urme descoperite la Bahnea, Cucerdea, Cuci, Sânpaul și Iernut, cultura Petrești - răspândită la Bahnea, Cuci și Bichiș, cultura Wietenberg - descoperiri efectuate la Bogata, Bahnea și Iernut, cultura Basarabi - urme la Iernut și Cuci, cultura Coțofeni - la Iernut.

Teritoriul acoperit de Grupul de Acțiune Locală Podișul Târnavelor are 133 de monumente istorice și situri arheologice, înscrise în LMI și RAN, castele, monumente memoriale. Toate acestea conduc către existența unor zone de concentrare a monumentelor istorice care fac posibilă conturarea unei identități culturale specifice pe un areal. Slaba promovare a patrimoniului construit și nivelul scăzut al investițiilor străine și autohtone, precum și conștientizarea insuficientă a valorii patrimoniului construit, va conduce treptat la degradarea acestuia, de unde necesitatea unor măsuri urgente și a unei strategii integrate.

Se constată prezența pe teritoriul GAL a numărului mare de monumente istorice cu specific arhitectural. Din cele 45 de monumente istorice clasificate conform Ministerului Culturii, 36 sunt constituite de monumente istorice cu caracter religios (biserici unitariene, romano-catolice, unitariene și ortodoxe). Dintre acestea, 14 sunt biserici de lemn de rit creștin ortodox, majoritatea cu hramul „Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil”.

Se remarcă faptul că o singură Unitate Administrativ-teritorială nu are monumente istorice (comuna Coroisânmartin), iar 13 Unități Administrativ-teritoriale (93% din numărul total de localități din GAL) au un număr de minim 1-5 monumente istorice.

Având în vedere populația de pe teritoriu, precum și istoria acestuia, un alt tip de monument semnificativ sunt castelele (de ex. Castelul Bethlen din Bahnea, Ansamblul castelului Degentfeld din Cuci și Cripta Degentfeld, Castelul Apor din Abuș etc).

În urma cercetării efectuate pe teren, se poate trage concluzia că portul popular în această zonă etnografică este un domeniu în care se poate face studiu etnografic privind viața materială și spirituală a zonei și subzonei respective. Printre meșteșugurile specific teritoriului GAL se remarcă: țesutul, pictura icoanelor pe sticlă, rotăritul, fierăritul.